

เสียงสะท้อนจากพื้นที่

รศ. กญ. ดร.สุญญาณี พงษ์ธนาภิกร¹
พศ. กญ. ดร. สุนทรี วัชรดำรงกุล¹ และ
อ. กภ.พรหมพิริยะ ปิติรัตนวรรณาก²
¹คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
²วิทยาลัยเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

การสำรวจความรอบรู้และความตระหนักในด้านการ ใช้ยาต้านจุลชีพและเชื้อดื้อยาของประชาชนไทย (An exploration of health literacy and awareness on antimicrobials usage and resistance in Thai citizen)

แผนยุทธศาสตร์การจัดการการดื้อยาต้านจุลชีพประเทศไทย พ.ศ. 2560–2565 มีเป้าหมาย 5 ประการ ได้แก่ การป่วยจากเชื้อดื้อยาลดลงร้อยละ 50 การใช้ยาต้านฆ่าเชื้อสำหรับมนุษย์และสัตว์ลดลงร้อยละ 20 และ 30 ประชาชนมีความรู้เรื่องเชื้อดื้อยาและตระหนักในการใช้ยาต้านจุลชีพอย่างเหมาะสมเพิ่มขึ้นร้อยละ 20 ซึ่งจะช่วยในการสนับสนุนให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่ประเทศที่มีการใช้ยาอย่างสมเหตุผล และมีระบบจัดการการดื้อยาต้านจุลชีพที่มีสมรรถนะตามเกณฑ์สากล ซึ่งแผนยุทธศาสตร์ฉบับใหม่ ยังต้องรอการประกาศ พร้อมกับการปรับเปลี่ยนชื่อเป็น แผนปฏิบัติการด้านการดื้อยาต้านจุลชีพแห่งชาติ พ.ศ. 2566-2570

การวิจัยนี้ จัดทำขึ้นเพื่อเป็นหลักฐานหนึ่งในการช่วยประเมินผลความสำเร็จของแผนยุทธศาสตร์ เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับของความรู้ทางสุขภาพ ความตระหนักรู้ และ พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาต้านจุลชีพและเชื้อดื้อยาในประชาชนชาวไทย โดยความรู้ทางสุขภาพ

ประกอบด้วย 1) ความรู้ความเข้าใจ 2) การเข้าถึงข้อมูล 3) การสื่อสารเพื่อเพิ่มความเชี่ยวชาญ 4) การจัดการเงื่อนไขทางสุขภาพ 5) การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ และ 6) การตัดสินใจเลือกปฏิบัติที่ถูกต้อง กลุ่มประชากรที่ศึกษา คือ ประชาชนไทย มีเกณฑ์การคัดเลือก ได้แก่ ประชาชนไทยที่อาศัยอยู่ในจังหวัดที่เข้าร่วมการศึกษา อายุ ตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป สามารถอ่าน เขียน และเข้าใจภาษาไทยได้ เก็บข้อมูลแบบสุ่มตามสะดวก (convenient sampling) ในกลุ่มประชาชนที่เข้าเกณฑ์การคัดเลือก ช่วงระยะเวลาประมาณ 1 เดือนหลังจากเสร็จสิ้นการชี้แจงกับตัวแทนที่เข้าร่วมโครงการฯ เก็บข้อมูลในจังหวัดกรุงเทพมหานคร พระนครศรีอยุธยา สมุทรสงคราม นครสวรรค์ อุทัยธานี ปัตตานี สงขลา พัทลุง เชียงราย พะเยา น่าน ร้อยเอ็ด อานาจเจริญ สกลนคร ฉะเชิงเทรา ระยอง กาญจนบุรี จำนวนทั้งสิ้น 17 จังหวัด กระจายจังหวัดละเท่าๆกัน จังหวัดละ 20-25 ราย โดยใช้แบบสำรวจที่ปรับและพัฒนาขึ้นโดยนักวิจัยจากตัวอย่างคำถามจากหน่วยงานต่างๆ ก่อนการเก็บข้อมูลจะมีการติดต่อประสานงานกับตัวแทนในแต่ละพื้นที่การศึกษา แล้วอบรมแนวทาง และวิธีการเก็บข้อมูลผ่าน zoom conference

ผลการศึกษา ได้ข้อมูลจากผู้เข้าร่วมวิจัยตอบแบบสอบถามทั้งหมด 711 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 67.7) อายุอยู่ในช่วง 18 – 30 ปีมีร้อยละ 25.0 อายุเฉลี่ย 43.0 ± 14.8 ปี มีรายได้บุคคลต่ำกว่า 10,000 บาท (ร้อยละ 62.2) ระดับการศึกษาสูงสุด คือ ปริญญาตรี (ร้อยละ 25.0) มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 58.5 ไม่มีอาชีพหรือไม่มีอาชีพประจำ ร้อยละ 23.0 มีผู้เข้าร่วมวิจัยที่ระบุว่าตนเองมีส่วนทำงานที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุข ร้อยละ 27.4 มีสิทธิการรักษาในโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (บัตรทอง) ร้อยละ 64.4 และจากวัตถุประสงค์การวิจัย คือ เพื่อศึกษาความรู้ และความตระหนัก (ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม) เกี่ยวกับการใช้ยาต้านจุลชีพและเชื้อดื้อยาของประชาชนไทย พบว่าองค์ความรู้ทุกมิติ (ยกเว้นหัวข้อ การสื่อสารเพื่อเพิ่มความเชี่ยวชาญ (L3)) และเจตคติ มีผลในการทำนายพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้ยาต้านจุลชีพและเชื้อดื้อยาของประชาชนไทย ทั้งนี้ อาจเนื่องจากผู้เข้าร่วมการวิจัยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่มักจะอยู่บ้านและไม่มีอาชีพ หรือเป็นวัยทำงานที่ไม่ได้พัฒนาทักษะความรู้ของตนเองเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญหรือรู้จริงเกี่ยวกับสารสนเทศที่ได้รับทราบ ดังนั้น จึงควรมีการพัฒนาในด้านการเข้าถึงข้อมูลและการสื่อสารของประชาชนไทยเพื่อให้มีความรู้ด้านการใช้ยาต้านจุลชีพและเชื้อดื้อยาของประชาชนไทยให้มากขึ้น และจากการวิเคราะห์ยังพบว่า บุคลากรทางการแพทย์ เป็นกลุ่มคนที่มีองค์ความรู้และเจตคติที่ส่งผลด้านบวกต่อการใช้ยาต้านจุลชีพและการป้องกันเชื้อดื้อยาได้ดีที่สุด ผู้กำหนดนโยบายหรือกลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการใช้ยาของประเทศ ควรจะส่งเสริมบทบาทของกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ รวมทั้ง อสม. อสส. หรือผู้นำชุมชนทางด้านสาธารณสุข โดยสนับสนุนงบประมาณให้มีการทำกิจกรรมร่วมกับประชาชนให้มากขึ้น พร้อมกับเสนอกิจกรรมหรือแนวทางในการส่งเสริมการสื่อสารสร้างช่องทางการเข้าถึงสารสนเทศ ส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักและรู้วิธีการคัดเลือกและประเมินสื่อที่มีคุณภาพและเชื่อถือได้ เพื่อความรู้ของประชาชนไทยจะได้พัฒนาขึ้น

